

Криміналістичні експертизи

Зміст

1. Роди та види криміналістичних експертиз та їх характеристика	3
2. Правове регулювання призначення та проведення криміналістичних експертиз	7
3. Предмет, об'єкти, завдання та види криміналістичних експертиз	10
4. Питання, які вирішуються за допомогою криміналістичних експертиз	20
5. Оцінка висновку експерта за результатами криміналістичних експертиз	32
Список використаних джерел	37

1. Роди та види криміналістичних експертиз та їх характеристика

У ст.1 Закону України «Про судову експертизу» визначено, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [2].

Криміналістична експертиза – вид судової експертизи, що досліджує сліди-відображення людей і речей для вирішення ідентифікаційних (якою конкретно особою або конкретним предметом залишено сліди), діагностичних (встановлення природи чи стану об'єктів, якими утворено сліди) або ситуаційних (встановлення механізму та умов слідоутворення) завдань.

Метою криміналістичної експертизи є встановлення фактичного стану об'єкта; можливості проведення певних дій; обставин, за яких були проведені дії; невидимих слідів зашифрованого змісту; групової належності об'єктів або їх тотожності. Об'єктами експертизи можуть бути тексти документів та підписи на них, відбитки печаток і штампів, сліди рук, ніг, знарядь злочину та інструментів, транспортних засобів, зброї, боєприпаси тощо [6].

Класифікація судових експертиз може проводитись за різними ознаками. Одним з перших запропонував класифікацію судових експертиз О.Р. Шляхов, поділивши їх за ступенем спільності та субординації на рівні: 1) класи (типи), що поділяються на 2) роди, а останні – на 3) види, що диференціюються на 4) різновиди (або групи).

Ознаками розмежування одного роду (виду) експертиз від іншого вчений визначив предмет, об'єкти, методики експертного дослідження, котрі повинні розглядатися у сукупності, оскільки жодна з цих ознак окремо, ізольовано, не дозволяє зрозуміти сутність експертизи, а також відмежувати один її рід (вид) від іншого [5].

Основним за названою класифікацією в залежності від галузі спеціальних знань є клас криміналістичних експертиз. Думки вчених-криміналістів з приводу віднесення тих чи інших експертиз до цього класу розділились. Багато років, наприклад, триває дискусія щодо віднесення експертизи матеріалів речовин та виробів до криміналістичної. Невизначеним залишається і віднесення до криміналістичних нових видів експертиз: вибухотехнічної, фоноскопичної,

2. Правове регулювання призначення та проведення криміналістичних експертиз

Судова експертиза є тим процесуальним інститутом, роль і значення якого у процесі розслідування цивільних, адміністративних, господарських та кримінальних справ важко переоцінити. Разом з тим, у суспільстві нерідко постає питання щодо надійності та об'єктивності проведених експертних досліджень та наданих висновків, які повинні забезпечуватися вимогами чинних нормативно-правових актів. Згідно зі ст. 92 Конституції України визначення засад судової експертизи має здійснюватися виключно законами України.

Призначення судових експертиз та експертних досліджень судовим експертам, їх обов'язки, права та відповідальність, організація проведення експертиз та оформлення їх результатів здійснюються у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним, Цивільним процесуальним, Господарським процесуальним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кодексом адміністративного судочинства України, Митним кодексом України, Законами України "Про судову експертизу", "Про виконавче провадження", Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Положення Закону України «Про судову експертизу» поширюються на всі види судової експертизи, які існують в Україні. Цей Закон визначає права, обов'язки та відповідальність судових експертів, порядок їх атестації, питання оплати праці та соціального захисту судових експертів, а також питання міжнародного співробітництва в галузі судової експертизи.

Забезпечення єдиного підходу при проведенні судових експертиз і підвищення якості проведення судових експертиз здійснюється за допомогою Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та

3. Предмет, об'єкти, завдання та види криміналістичних експертиз

Судова експертиза має бути старанно підготовлена. Основним елементом в підготовці та її проведенні криміналістичної експертизи є її предмет.

Предмет експертизи - це ті обставини, які можуть бути з'ясовані в процесі експертного дослідження, та фактичні дані, що встановлюються на основі спеціальних знань і дослідження матеріалів справи. Предмет експертизи визначається питаннями, поставленими перед експертом, слідчим або судом [7].

Основним завданням почеркознавчої експертизи є ідентифікація виконавця рукописного тексту, обмежених за обсягом рукописних записів (літерних та цифрових) і підпису. Такою експертизою вирішуються і деякі неідентифікаційні завдання (установлення факту виконання рукописного тексту під впливом будь-яких факторів, що заважають (природних: хворобливий стан, хронічні захворювання, вікові зміни; тимчасових зовнішніх: незвичне тримання засобу для писання, незвична поза, обмеження зорового контролю тощо; тимчасових внутрішніх: алкогольне сп'яніння, фармакологічні, наркотичні засоби тощо; штучних: викривлення письма зміненими рухами); визначення статі виконавця, а також належності його до певної групи за віком тощо).

Об'єктом почеркознавчої експертизи є почерковий матеріал, в якому відображені ознаки почерку певної особи у тому обсязі, в якому їх можна виявити для вирішення поставлених завдань.

У межах лінгвістичної експертизи мовлення проводяться авторознавчі та семантико-текстуальні дослідження.

Об'єктом дослідження лінгвістичної експертизи мовлення є продукт мовленнєвої діяльності людини, відображений у писемній або в усній формі (зафіксований у відео-, фонограмі).

Лінгвістична експертиза мовлення поділяється на авторознавчу експертизу писемного мовлення та семантико-текстуальну експертизу писемного та усного мовлення.

Технічна експертиза документів поділяється на експертизу реквізитів документів, експертизу друкарських форм та експертизу матеріалів документів.

Основними завданнями технічної експертизи реквізитів документів є:

4. Питання, які вирішуються за допомогою криміналістичних експертиз

Відповідно до законодавства перед експертом можуть бути поставлені лише такі питання, для вирішення яких необхідні наукові, технічні або інші спеціальні знання. Існують типові переліки питань щодо різних видів експертиз при розслідуванні тих або інших категорій злочинів. Однак такі переліки є орієнтуєчими [4].

Питання експерту повинні відповідати таким основним вимогам:

- 1) не виходити за межі спеціальних знань експерта і не мати правового характеру;
- 2) бути визначеними, конкретними та короткими;
- 3) мати логічну послідовність;
- 4) характеризуватися повнотою та мати комплексний характер.

Розглянемо орієнтовні переліки вирішуваних питань по кожному виду криміналістичних експертиз.

Почеркознавча експертиза. З метою вирішення завдань ідентифікаційного характеру перед експертом ставлять такі запитання:

Ким із зазначених осіб виконано рукописний текст або його частина?

Ким з конкретних осіб виконані цифрові записи?

Чи виконані тексти різних документів або різні частини одного документа однією особою?

Чи виконаний підпис від імені певної особи цією особою або іншою певною особою?

Чи виконаний текст документа і підпис у ньому однією особою?

Відомості про кореляційну залежність між фізіологічними властивостями особи і почерком дають можливість вирішувати ряд класифікаційних задач, які можна формулювати у вигляді таких запитань до експерта:

Особою якої статі написано текст документа?

До якої групи за віком належить виконавець рукопису?

Яка загальна соціально-демографічна характеристика виконавця рукопису: місце формування писемних навичок, рідна мова, просвієність?

5. Оцінка висновку експерта за результатами криміналістичних експертиз

Висновок експерта - це докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи [1].

Кожна сторона кримінального провадження має право надати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях.

Висновок повинен ґрунтуватися на відомостях, які експерт сприймав безпосередньо або вони стали йому відомі під час дослідження матеріалів, що були надані для проведення дослідження. Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність.

Запитання, які ставляться експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта.

Висновок експерта не може ґрунтуватися на доказах, які визнані судом недопустимими.

Висновок експерта надається в письмовій формі, але кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку.

Якщо для проведення експертизи залучається кілька експертів, експерти мають право скласти один висновок або окремі висновки.

Висновок передається експертом стороні, за клопотанням якої здійснювалася експертиза.

Висновок експерта не є обов'язковим для особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вироку.

Відповідно до ст. 102 КПК України у висновку експерта повинно бути зазначено: 1) коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, науковий ступінь, вчене звання, посада експерта) та на якій підставі була проведена експертиза; 2) місце і час проведення експертизи; 3) хто був присутній при проведенні експертизи; 4) перелік питань, що були поставлені експертові; 5) опис отриманих експертом

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2861>
2. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n51>
3. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
4. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
5. Експертизи у судовій практиці / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 388 с.
6. Комаха В.О. Тактика використання спеціальних знань у формі судової експертизи в процесі розслідування і розкриття злочинів. Чернівці : Золоті литаври, 2004. С. 72.
7. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В.Ю. Шепітька. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2004. 728 с.
8. Криміналістика: питання і відповіді : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 280 с.